

ROSSELLÓ, M.: "El saqueió de 1920 i el seu significat" a *Quaderns de Perlas y Cuevas*, núm. 48, Manacor.

TUGORES, A. (2004): *La Història robada*, Editorial Documenta Balear, Palma.

ARXIUS

Agrupació Socialista de Manacor
Arxiu Municipal de Manacor
Majorica, S.A.

PREMSA

El Obrero Balear
Voz y Voto

Els Ballester: nissaga manacorina

Joan Lluís Sansó Riera i Rafel Sansó Riera

Hi ha llinatges que es troben units a pobles i ciutats, famílies que han desenvolupat la xarxa i teranyina de la personalitat d'una vila i d'un país. Una d'aquestes grans nissagues manacorines ha estat la família Ballester: fidels a la Corona, grans propietaris, homes de negocis i fortunes, batles i consellers, escrivans i secretaris reials, senyors del palau reial, constructors i mantenidors de capelles a santa Maria a Manacor (sant Cosme i sant Damià, sant Sebastià i sant Miquel) i, més tard, posseïdors de títols nobiliaris a Mallorca. Els Ballester, des de les darreries del segle XIII fins al XX, amb l'evolució dels llinatges (Olesa, Togores, Villalonga, España, Orlandis), han estat presents i influent en la vida, la història i l'economia de Manacor i la seva comarca.

Els Ballester en els segles XIII-XV

Segle XIII

- **1229:** Berenguer Ballester, natural de Barcelona, s'estableix a Mallorca durant la conquesta catalana, quan rep en el Repartiment l'alqueria d'Alcarax.
- **1286:** Ramon Ballester, alcaid del castell d'Alaró (1285-1298: ocupació d'Alfons II a Mallorca. Els Ballester apareixen com una família fidel a la Corona catalana i de confiança. Així ho demostra el fet de confiar-los una de les forteses inexpugnables més importants de Mallorca, el castell d'Alaró).
- **1296:** Pere Ballester compra son Crepi.

Segle XIV

- **1300:** Bernat Ballester té les possessions de la Cabana i de Tortosa.
- **1333:** Arnau Ballester, conseller del rei d'Aragó.

- **1362:** Pere Ballester, una de les persones més riques de Manacor, funda una capellania a l'església parroquial de la vila.
- **1380:** Bernat Ballester és batle reial i Tomàs Ballester rep la tonsura el mateix any.
- Feliu Ballester fou obrer i col·lector de les sacrosantes almoines per tal de fer un retaule a l'església. El 1386 i 1397 és batle reial. El 1391 i 1396, clavari. El 1395 li maten un captiu tàrtar anomenat Joan.
- **1394:** Jaume Ballester és oïdor de comptes.

Segle XV

- **1408:** Jaume Ballester posseïa Bendrís i Rotana.
- **1416:** Tomàs Ballester compra tota la propietat de Son Comte.
- **1435:** Julià Ballester posseeix Justaní.
- **1461:** Tomàs Ballester és propietari d'Albarellet i Puigxoriguer.

Al llarg del s. XV, diferents Joan Ballester seran batles reials de Manacor.

- **1466:** escrivà reial.
- **1493 i 1496:** conseller del Gran i General Consell.
- **1462 i 1471:** Miquel Ballester és batle.

Divisió de la família Ballester

Sembla que en el segle XV la família Ballester es divideix i configura en tres branques diferents, les quals coneixem per l'indret urbà on vivien cadascuna: la del **Palau (Garbetes)**, la del carrer d'en **Bosch (Cal Comte)** i la del carrer de **n'Olesa (n'Olesa)**. Així ho documentam a partir dels estims (inventaris municipals de la propietat privada) de 1578 (1) i 1818 (2), on es fa recompte de les propietats dels Ballester per família i carrers de Manacor en què residien.

a) BALLESTER: del Palau, de malnom Garbeta.

- Felip Ballester, síndic i clavari del regne. El seu fill és Joan Ballester.
- 1463: Joan Ballester, secretari de Joan II i membre del Consell del rei. El dia 6 d'abril de 1463 rep a Saragossa, de part del rei, la Cavalleria dels Llull i el palau reial de Manacor. També fa les funcions de secretari i de conseller a la Universitat local (1471-1472), i conseller del Gran i General Consell el 1502. Home polifacètic i d'un paper polític rellevant a la Corona, apareix el 1499 com a ambaixador al costat de Ferran *el Catòlic* (3).

- 1519: Francesc Miquel Ballester, donzell. Té la sepultura davant l'altar de sant Cosme i sant Damià a la parròquia de Manacor.
- 1521: Rafel Ballester. Vocal del Gran i General Consell de Mallorca per a l'estament de ciutadans. El 1543 és jurat de Manacor.
- 1522: Francesc Miquel Ballester, mort a mans dels agermanats, és enterrat al vas funerari que posseeixen en propietat a la capella de sant Cosme i sant Damià de la parròquia. El mes de març d'aquest any hi hagué un aixecament de mascarats a Manacor (nom que es donava als contraris de la Germania). El moviment fou durament reprimit en poques hores pels agermanats: hi moriren 6 mascarats (4), un d'ells Francesc Miquel Ballester, *Garbeta* (5).
- 1578: Francesc Miquel Ballester. Les propietats citades són: Son Garbeta; cavalleria La Sobirana, la seva possessió; el Palau i la capella de sant Cosme i sant Damià al temple parroquial.
- 1589: Jaume Ballester Berard. A principis del segle XVII constata que la família Ballester *del Palau* té les possessions de Sos Ferrers i Son Negre.
- 1660: Francesc Miquel Ballester mor sense fills mascles i té dues filles: Jerònima, casada amb Joan Torrella, i Isabel, casada amb Nicolau Rossinyol de Defla. Són hereus d'aquesta branca: Pere Orlandis *de la Cavalleria* i Marià Orlandis Descallar, que també tenen com a propietat el palau de Valldemossa. L'any 1818 Pere Orlandis tenia cases al Palau i 564 quarterades a Son Cigala, Ca na Berga i Sos Ferrers. A principis del segle XX també són propietaris de sa Punta i de sa Coma, dins el terme de Sant Llorenç, on construeixen una fàbrica de llet condensada. En l'actualitat els hereus en serien els germans Bauçà de Mirabò i Orlandis, que resideixen a Valldemossa.

Els successors de Nicolau Rossinyol de Defla i Ballester seran els comtes d'Espanya. En l'actualitat l'hereu és Ferran Espanya i Morell, comte d'Espanya.

b) BALLESTER: coneguts per de cal Comte.

- Joan Ballester compra la Real l'any 1371.
- Miquel Joan Ballester, anomenat *el Gran*, el 1443 té les possessions de la Real i Llucamar. Tenia una gran propietat al nord dels actuals termes de Manacor i Sant Llorenç. La dedicació ovina de gran part d'aquestes terres converteixen Miquel Ballester en un administrador de llana, amb compradors distribuïts en forma d'una mitja lluna que aniria de Pollença a Campos, incloent Petra i Porreres (7).

La casa de la vila estava situada al carrer d'en Bosch , on ara hi ha Can Cubells, Can Móra, Can Mojà, Can Marcó i Can Blanquer. L'any 1503 fundà l'heretat de Llucamar. També a la parròquia de Santa Maria de Manacor té la capella de sant Sebastià on la família té el túmul mortuori en què són enterrats. Les propietats que té són Bellver (Bosca), la Real, les Planes, Calicant, *Tenja* (Tànger), Llucamar, Rafal Roig i sa Murtera (8). Fèu testament l'any 1503 a Manacor. Contrau matrimoni amb Francesca Balaguer. No té cap fill mascle i l'hereva n'és Montserrat Ballester, la seva filla, que es casà amb Humbert de Togores, senyor de Lloseta. El seu fill Joan Miquel Ballester de Togores, casat amb Isabel Montanyans, en serà l'hereu, el qual té quatre fills: Jeroni, Miquel, Jordi i Umbert.

Jeroni Ballester Togores Montanyans té dos fills que el precedeixen en la mort, per qual cosa passa l'herència al seu germà Miquel. Miquel Ballester de Togores Montanyans, casat amb Isabel Puig Dorfila, els quals tenen un fill a qui posen de nom Miquel Lluís, el qual contrau matrimoni amb Violant Dameto i tenen tres fills: Miquel, Albertí i Jeroni.

Miquel Lluís Ballester de Togores i Dameto, casat amb Dionisia Sales, té un fill que nom Miquel Lluís Ballester de Togores i Sales. Aquell mor el 1608, donzell, amb testament de l'11 de setembre de 1588 i sepultura a Sant Francesc de Ciutat. També deixa, disposa i mana celebrar perpètuament, cada any, el dia de Sant Miquel del mes de setembre a l'església de Sant Llorenç des Cardassar del terme de la vila de Manacor, un ofici cantat amb diaca i subdiaca, amb absolució després de l'ofici i sermó, per la seva ànima i la dels seus, i deixa al comú de Manacor per a la caritat de l'esmentada obra pia vint-i-cinc sous, amortitzadors pels seus hereus, als quals dona la mateixa facultat de poder quitar-los o, per contra, donar de comptants quinze lliures, dotze sous i sis diners amortitzadors. Vol, disposa i mana que si per algun temps es fa parròquia a Sant Llorenç i hi ha rector i comú de preveres, la caritat sigui aplicada i restituïda a tal comú. També deixa, disposa i mana distribuir, perpètuament per la festa de Sant Miquel, després de l'ofici i el sermó, als pobres de Sant Llorenç, on més necessari sigui, dues quarteres de forment bo o trenta-dos sous de moneda Mallorca per als seus hereus, elegible una de les dues coses. El forment o diners vol que siguin partits pel reverend rector o vicari de l'església de Manacor, o per un dels capellans que aniran a celebrar l'ofici, pel senyor rector o vicari elegible; i en el cas que, com és dit, a Sant Llorenç es faci parròquia per algun temps, la distribució del llegat tocarà al rector o vicari d'aquesta església.

També deixa als reverends pares del monestir i convent de Sant Vicenç de l'orde de Predicadors de la vila de Manacor vint sous censals, perpètuament, cada

any, a canvi que els frares i el convent del monestir, cada any, perpètuament, el dia de Sant Miquel del mes de setembre, vagin a l'església de Sant Llorenç des Cardassar del terme de Manacor a predicar la festa a l'ofici major, celebrada pel sobredit comú dels capellans, com damunt s'és dit.

- Miquel Lluís Ballester de Togores i Sales, mort el 1638, serà el primer comte d'Ayamans i baró de Lloseta, títol atorgat pel rei Felip IV l'any 1634. Va assaltar el monestir de Santa Magdalena de Ciutat cercant la seva muller, a la qual maltractava i que s'hi havia refugiat. El comte va profanar el monestir i va haver d'intervenir-hi la justícia reial en contra seva. Es refugià a la Ciutat Comtal, on morí sense descendència.
- Albertí Ballester de Togores i Dameto, oncle de l'anterior, mort el 1664, serà el segon comte d'Ayamans. Morí sense fills.
- Jeroni Ballester de Togores i Dameto, germà del primer i canonge de la Seu de Mallorca, serà el tercer comte. Pel fet de ser clergue no tengué descendència.
- Joan Miquel Ballester de Togores, quart comte d'Ayamans i baró de Lloseta, és el fill d'un cosí d'ells. Es casà amb Cecília d'Olesa i Moix.
- Jaume Ballester de Togores i Olesa, casat amb Caterina Gual i Togores, morí el 1705. Era el cinquè comte d'Ayamans.
- Miquel Joan Ballester de Togores i Gual, casat amb Margalida Sales i Verga, era un destacat botifler. Morí el 1741 i era el sisè comte.
- Jaume Ballester de Togores i Sales es casà dues vegades: primer amb Elionor Nuniç de Santjoan i després amb Magdalena Cotoner Sales. Morí el 1789. Setè comte, fèu la reforma del casal que posseïen a Palma, Ca la Gran Cristiana.
- Miquel Marià Ballester de Togores i Cotoner, vuitè comte. Casat amb Maria Puigdorfilà Cotoner, tengueren una filla, Magdalena Ventura Togores i Puigdorfilà. El comte morí a Hostalric l'any 1795 sense successors masculins. Com a cap de la casa i de la cúria d'Ayamans, hi actuà la seva vídua, Maria Puigdorfilà i Cotoner.

A partir de la mort del vuitè comte s'inicià un plet per l'herència, el qual no es resolgué fins l'any 1804, entre Francesc Villalonga i Desbrull -setè marquès de Casa Desbrull, casat amb Magdalena de Togores i Puigdorfilà, filla del darrer comte d'Ayamans- i Josep de Togores i Sanglada -escriptor i poeta, fill d'un cosí de Miquel Marià. A aquest darrer, li seran concedits el títol i les propietats de Manacor: 562 quarterades de Bellver, sa Murtera, ses Cases Noves, es Rafal Roig, es Rafal de Bellver, part de les cases del carrer d'en Bosch, propietats a Lloseta,

Llucmajor i Artà, i la posada de s'Estorell a Ciutat. Mentre, l'altra part tindrà les propietats que es troben dins el terme de Sant Llorenç: 2030 quarterades, Llucamar, sa Carbonera, s'Atalaia, es Pou Colomer, la Glòria, sa Bagura, ses Planes, Balafi, ses Voltes, Calicant, *Tenja*, la Real i ses Sitges; i les propietats dels afores de Manacor: es Molinet, es Barracar, el Pla, el Camp dels Albellons; també part de la casa del carrer d'en Bosch, el casal del carrer Portella de Palma, coneguda popularment com *Ca la Gran Cristiana* (que rep aquest nom per Catalina Safortesa i Togores, segona muller de Marià Villalonga i Togores, setè marquès de casa Desbrull).

- Josep de Togores i Sanglada, novè comte d'Ayamans, perdé el llinatge Ballester perquè havia trencat amb la línia successòria.
- Pasqual Felip de Togores i Rosselló. Desè comte d'Ayamans i fill de l'anterior, morí el 1831 sense descendència masculina.
- Leocàdia de Togores i Safortesa, filla i hereva de l'anterior, es casà amb Joaquim Gual de Torrella i tengueren una filla. Leocàdia és la fundadora de la Llar del Temple, del puig de Sant Miquel i de la congregació de la Sagrada Família, *ses Vermelletes*. El seu fill Marià Gual de Togores, onzè comte d'Ayamans, vengué totes les propietats que tenia a Manacor l'any 1910; només en conservà la possessió de ses Cases Noves, que són venudes el 1917. El palau de Lloseta el vengueren a Joan March el 1927. D'aquesta manera, desapareixen de la nostra ciutat sense deixar cap vincle.
- Joaquim Gual de Togores i Caro, dotzè comte.
- Maria Gual de Togores Ferret, casada amb Vicenç Planes Hevia. En l'actualitat els seus fills són Vicenç Planes Gual de Togores, tretzè comte d'Ayamans, i Joaquim Planes Gual de Togores, tretzè baró de Lloseta. Queden els dos títols de la família separats un per a cada fill: el comtat i la baronia.

c) BALLESTER: del carrer de n'Olesa.

- 1525: Francesc Ballester és elegit per examinar els danys que ha ocasionat la Germania. Els agermanats embargaren el blat, l'ordi, la civada i les ovelles als senyors del bàndol mascarat, que després de la repressió foren presentats com a robatoris (6). Per a tal cosa, foren obligats a pagar els danys fets a particulars en temps de la Germania. Aquesta família té la casa al carrer de n'Olesa, on encara podem trobar l'escut familiar a una clau de les voltes; la capella de la parròquia era la de sant Miquel, on tenien el vas funerari. Les seves propietats eren la Cènia, Son Peretó, Son Cellard, Son Trobat, i l'Hospital.

- 1578: un altre Francesc Ballester consta com a propietari; només té una filla, Quitèria Ballester, casada amb Salvador d'Olesa i Sureda. Quitèria també és hereva dels Torrella de la cavalleria de Santa Maria del Camí, que per afrontar les despeses dels litigis familiars per aconseguir l'herència començà a establir terrenys l'any 1625 donant origen a l'actual nucli urbà de Santa Maria del Camí.
- 1619: Jaume Ballester d'Olesa, casat amb Elionor Descatllar i Verí, i segones núpcies amb Isabel Desmas. Com a hereu de la família materna, amb gravamen de llinatge i d'armes, signava així. Promogué la reforma del casal de Ciutat situat al carrer Morei, un dels patis més famosos.
- 1699: Salvador Ballester d'Olesa i Descallar. Casat amb Isabel Santacília i Ordabo, i segones núpcies amb Bàrbara Onofria Fuster i Santjoan.
- 1724: Nicolau Ballester d'Olesa i Fuster. Cavaller d'Alcàntara i regidor perpetu. Casat amb Margalida Descatllar i Llupià.
- 1786: Jaume Ignaci Ballester d'Olesa i Descallar. Casat amb Margalida Descallar i Olesa, i segones núpcies amb Lluïsa Reart i de Copons.
- 1803: Jordi Ignasi Ballester d'Olesa i Descallar. Cavaller de Sant Joan de Malta. Casat amb Ignacia Rosselló i Torres.
- 1818: en els estims tenen 738 quarterades repartides per: el Pla, el Cós, en Pujol, na Repussa, Son Cabrer, Son Peretó, Son Sellard, la Sínia, Son Boga, Son Trobat i cases al carrer de n'Olesa.
- 1823: Jaume Ballester d'Olesa i Rosselló. Cavaller de Sant Joan de Malta. Casat amb Ana Rafaela Cabrera i Aguilar. El 1872 ja està establint finques.
- Rafel Ballester d'Olesa i Cabrera. Casat amb Maria Concepción Guzmán de Villoria i Vergés.
- Jaume Ballester d'Olesa i Guzmán de Villoria. Casat amb Aina Costa Díaz i Llobera, senyors de Formentor.
- Martí Ballester d'Olesa i Costa. Casat amb Elena Simó i Fuster.
- Joan Ballester d'Olesa i Simó. Casat amb Elena Peris Abella.
- 2004: Martí Ballester d'Olesa i Peris. Casat amb Soledad Ruíz de Lihory i Sempere. Fills d'aquest matrimoni són: Jaume i Gisela.

La casa de Manacor, coneguda com ca n'Olesa, fou enderrocada l'any 1972; no va ser l'única que tengueren a Manacor, ja que trobam testimonis i restes que ens informen d'altres propietats urbanes, com són les de Baix des Cós i l'hort de n'Olesa.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

- JOAQUIM MARIA BOVER 1850. *Nobiliario Mallorquín*.
- RAMON ROSSELLÓ VAQUER 1978. *Història de Manacor segle XIV*.
- RAMON ROSSELLÓ VAQUER I ONOFRE VAQUER BENNASSAR 1991. *Història de Manacor. El segle XVI*.
- GABRIEL FUSTER 1966. *Historia de Manacor*.
- ANTONI FERRER FEBRER I ALBERT CARVAJAL MESQUIDA 2003. *Evolució urbana de Manacor 1600-1944*.
- MIGUEL JOSÉ DEYÁ BAUZÁ 2000. "La indústria tèxtil a Manacor durant l'Antic Règim." *I Jornades d'Estudis Locals de Manacor*.
- JOAN RIERA DALMAU 2005. *Historia de Manacor. Siglo XIX. Primera Parte*.
- JAUME CAPÓ VILLALONGA 1987. *Història de Lloseta*. Tom III.
- JAUME CAPÓ VILLALONGA 1990. *Història de Lloseta*. Tom IV.

NOTES

- 1 RAMON ROSSELLÓ VAQUER I ONOFRE VAQUER BENNASSAR 1991. *Història de Manacor. El segle XVI*. Pàg. 20-23.
- 2 JOAN RIERA DALMAU 2005. *Historia de Manacor. Siglo XIX*. "Primera Parte. Apcos de 1818." Pàg. 100-103.
- 3 *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana de Palma de Mallorca*.
- 4 "El març del 1522 hi hagué a Manacor un aixecament de mascarats (nom que es donava als contraris a la Germania) dirigit per Antoni Nadal (que seria batle després de la repressió) i Gabriel Domenge. El moviment fou reprimat en poques hores, morint 6 mascarats, un d'ells Francesc Miquel Ballester." RAMON ROSSELLÓ VAQUER I ONOFRE VAQUER BENNASSAR 1991. *Història de Manacor. El segle XVI*. Pàg. 145.
- 5 "Mateu Morey portà los homens de ciutat qui mataren misser Ballester. Guillem Vauqr ha mort Mn. Miquel Ballester, Garbeta." RAMON ROSSELLÓ VAQUER I ONOFRE VAQUER BENNASSAR 1991. *Història de Manacor. El segle XVI*. Pàg. 145.
- 6 "Els agermanats realitzaren embargaments de blat i altres i altres queviures que després de la repressió foren representades com a robatoris. Nadal Vaquer mal y pervers y deya que ho degollasen tot, prenia ovelles de mascarats y es stat a Alcúdia. Jordi fullana sen portà los moltons de Francesc Ballester y molt forment de mascarats." RAMON ROSSELLÓ VAQUER I ONOFRE VAQUER BENNASSAR 1991. *Història de Manacor. El segle XVI*. Pàg. 145.
- 7 "La dedicació ovina de gran part d'aquestes terres converteix Miquel Ballester es un administrador de llana amb compradors distribuïts en forma d'una mitja lluna que aniria de Pollença a Campos incloent, endemés, Petra i Porreres." MIGUEL JOSÉ DEYÁ BAUZÁ 2000. "La indústria tèxtil a Manacor durant l'Antic Règim." *I Jornades d'Estudis Locals de Manacor*. Pàg. 194.
- 8 "A tall il·lustratiu es pot citar el cas de Miquel Ballester, propietari de la possessió de Llucamar -avui dins el terme de Sant Llorenç des Cardassar- i de les possessions veïnes de la Real, Bosca, Tànger, Gallicant i les Planes," MIGUEL JOSÉ DEYÁ BAUZÁ 2000. "La indústria tèxtil a Manacor durant l'Antic Règim." *I Jornades d'Estudis Locals de Manacor*. Pàg. 194.

El patrimoni cultural de MANACOR

Patrimoni històric i artístic